

Vyjádrění Ligy komunitních škol k prohlášení organizace Člověk v tísni k situaci kolem ZŠ Grafická, Praha 5

Liga komunitních škol je sdružením škol v České republice, které se programově zabývají inkluzivním vzděláváním (další informace www.ligakomunitnichskol.cz). Inkluzivní vzdělávání je v českém vzdělávacím systému relativně novým principem, který nejen že není ve školách rozšířen, ale není ani metodicky uchopen a usazen. Výjimečným jevem není různý, často účelový, výklad inkluze. Velkým problémem je stále se opakující zjednodušování inkluze na romskou integraci. Školy v rámci Ligy komunitních škol v praxi realizují a zároveň ověřují inkluzivní model vzdělávání (<http://www.ligakomunitnichskol.cz/index.php?a=32>). ZŠ Grafická patří k zakládajícím školám Ligy a je důležitým subjektem realizace a ověřování inkluze ve vzdělávání.

Některé informace v prohlášení Člověka v tísni (dále ČvT)

(<http://www.clovekvtsni.cz/index2.php?id=113&idArt=2142>) **snesou, dle našeho názoru, komentář. (kurzívou doslovné citace z prohlášení).**

- *Základní škola Grafická je specifická svým složením žáků, navštěvují ji ze 75-90% romští žáci, přesný počet je obtížné určit, již proto, že informace o počtech žáků se různí.*

Komentář: Znovu a stále dokola, „inkluzí“ nerovná se „romská integrace“. Etnicita není speciální vzdělávací potřeba. Etnické uchopování problému problém neřeší, ale prohlubuje jej. Školy (děti, rodiče, pedagogičtí pracovníci) jsou stigmatizovány etnickou nálepkou, prohlubuje se vnímání rozdílu „my-oni“. Inkluzivní škola pracuje s žáky s různým postižením či znevýhodněním, popř. kombinací obého a má vytvořen systém podpurných a vyrovnávacích opatření.

- *Škola se prezentuje jako škola komunitní, nabízí velký výběr odpoledních zájmových kroužků a také rozšířenou estetickou výchovu. Škola se tímto směrem ubírá od školního roku 1997/98, kdy přišlo nové, současné vedení školy s programem péče o romské žáky (inspekční zpráva školy z roku 1999, str. 7).^{1[2]} Právě toto zaměření vedlo pravděpodobně k postupné etnické segregaci školy.*

Komentář: ČvT vychází z inspekčních zpráv z roku 1999 a 2002 a postuluje hypotézu, že komunitní program školy vedl pravděpodobně k etnické segregaci školy. Poněkud zaměňujeme příčinu za následek. Dobrá škola je komunitní, tzn. reflektuje specifika spádové oblasti ve svém kurikulu (vilová čtvrť, sociálně vyloučená lokalita, příhraniční škola, ...). V tomto případě se jedná pouze o osobní názor autora, tj. zbytečnou informaci.

- *Společnost Člověk v tísni resp. její pražská pobočka je vedením školy osočována z přímého vlivu na rozhodování vedení městské části zrušit ZŠ Grafická. Jako argumenty jsou podávány zkreslené, někdy nepodložené informace - na příklad, že podmiňujeme svou pomoc v terénních sociálních programech odchodem dítěte ze ZŠ Grafická (což se v žádném případě nezakládá na pravdě). Pravdou je, že již několik let zcela otevřeně prosazujeme zrušení ZŠ Grafická, jako nejefektivnější řešení a neposkytujeme službu individuálního doučování žákům, kteří tuto školu navštěvují. Sociální služby poskytujeme potřebným lidem bez ohledu na to, na jakou školu posílají své děti, stejně jako se našich volnočasových aktivit po celou dobu účastní i žáci Grafické.*

Komentář: Při vši úctě, neposkytujeme-li žákům ze ZŠ Grafická podporu, kterou poskytujeme žákům okolních škol, tak - ergo kladívko - podmiňujeme svou pomoc odchodem ze ZŠ Grafická. Dále, asi bych stál o upřesnění sdělení „již několik let zcela otevřeně prosazujeme zrušení ZŠ Grafická“, velmi dobře totiž vím, co umí udělat podobné prosazování s rodiči žáků. „Otevřené

prosazování zrušení ZŠ Grafická“ je zcela jistě jedním z důvodů snižování naplněnosti ZŠ Grafická.

- *Bohužel efektivita těchto snah byla velmi nízká, protože naše aktivity jsou pouze podpůrné a musí fungovat v součinnosti s motivující a efektivní školní výukou. Nároky kladené na žáky ZŠ Grafická, kteří byli zapojeni do našich aktivit, a zejména očekávání školy pokud jde o jejich studijní nasazení a školní docházku, byly však velmi nízké. V našich programech jsou zapojené sociálně znevýhodněné a/nebo romské děti studující na mnoha běžných základních školách, rozdíl v případě ZŠ Grafická byl proto jasně patrný.*

Komentář: ČvT citoval z inspekčních zpráv z let 1999 a 2002, čili ze zpráv více než 10 let starých. Já doporučuji k přečtení jednoznačně pozitivní závěry např. poslední inspekce z r. 2011, a připomínám, že pouze Česká školní inspekce je kompetentní hodnotit práci škol. Pokud je ovšem tento argument ČvT součástí „prosazování“ z předchozího odstavce, pak jednoznačně poškozují zájmy školy, jejích klientů a samozřejmě i zájmy zřizovatele. Problémem je samozřejmě i nepřijatelné zjednodušující zevšeobecnění – podle vzoru „nemocnice, ve které umírá více lidí je horší“.

- *Vedení ZŠ Grafická využívá pro zjišťování výsledků vzdělávání na škole testy SCIO. Ve Zprávě z vlastního hodnocení školy za školní roky 2005/2006 a 2006/2007 se uvádí: „Pro většinu našich žáků jsou [testy SCIO] příliš náročné a vycházejí z nich velmi špatně, často s výstupem doporučení méně náročné praktické školy.“
„Úroveň znalostí žáků a tedy i očekávání kladených na žáky ze strany učitelů, neodpovídá běžné ZŠ.“*

Komentář: Jistě, jakékoli testování žáků má problém zohlednit speciální vzdělávací potřeby žáků, v našem případě často kombinaci zdravotního postižení a zdravotního a sociálního znevýhodnění. Znalosti jsou prostředkem k naplňování výstupů a rozvoje kompetencí, jejich „úroveň“ nic nevyovídá o úrovni dosažení výstupů a posunu v kompetencích. Na základě čeho hodnotí ČvT očekávání učitelů mi uniká zcela, znovu bych asi vrátil naši pozornost k závěrům inspekčních zpráv.

- *Desegregovat základní školu Grafická cestou reformy podle nás není možné, protože by musela projít velmi radikálními změnami, musela by změnit obecný náhled většinové společnosti, musela by zvýšit studijní nároky a co nejdříve zajistit desegregaci ve všech třídách.*

Komentář: Tady se mýlíme zcela. Jaké velmi radikální změny má ČvT na mysli? Pokud se má radikálně změnit inspekce vysoce hodnocená škola, neměly by pak změnit i ostatní stejně či hůře hodnocené školy a v co by se tyto školy měly transformovat? ZŠ Grafická je zodpovědná za „obecný náhled většinové společnosti“ a má být iniciátorem jeho změny? O jaké zvýšení studijních nároků se jedná? V této souvislosti lze hovořit pouze o práci na dalším zlepšování podmínek inkluzivního vzdělávání, tzn. o individualizovanější a cílenější vzdělávací péči o žáky, to je ovšem snahou všech inkluzivních škol.

- *Na rozdíl od zřizovatele, který řeší i finanční nákladnost školy a od vedení školy či jednotlivých pedagogů, kterým jde i o zaměstnání, naše organizace nemá jiný zájem, než zájem dítěte.*

Komentář: Čili zřizovateli jde o peníze, škole jde o práci učitelů a pouze ČvT jde o děti - no to snad ne. Naší dlouhodobou snahou je deetnizovat problém vzdělávání Romů, etnickou nálepku ve vzdělávání nepotřebujeme. Pro efektivní vzdělávání plně postačuje pohybovat se v rámci postižení a znevýhodnění a v rámci podpůrných a vyrovnávacích opatření. Obávám se, že v tomto případě

by ovšem naopak šlo o zaměstnání zaměstnancům ČvT a dalších romských či proromských organizací, kterých jsou stovky.

Závěr:

- Inkluzivní vzdělávací model vychází z principu vzdělávání dětí a žáků společně. Nedochozí tedy k oddělování dětí podle nějakého klíče (nadání, sociální postavení, etnická/národnostní příslušnost, náboženství, pohlaví, postižení ...). Desegregace podle etnického klíče je vytržena z kontextu inkluze. Očekáváme, že ČvT bude stejně aktivní v boji proti víceletým gymnáziím, církevním školám apod., tedy v boji za desegregaci škol ve všech oblastech, ve kterých v českém vzdělávacím systému probíhá. Jinak se musíme ptát, proč právě etnický klíč ČvT tak přitahuje. V této souvislosti není bez zajímavosti, že zřizovatel školy, ústy p. Dr. Lachnita, vidí segregační princip mnohem širěji a je nám tedy v pochopení inkluze blíže než ČvT.
- Naše cíle (NNO, škola, zřizovatel) se v podstatě neliší, i nám běží o vzdělávání všech dětí bez jakékoli segregace, tedy i etnické, lišíme se ovšem v pohledu na varianty řešení a rychlost jejich realizace. Jde nám o mnohem hlubší změnu českého vzdělávacího systému, nikoli pouze o přesunutí několika Romů ze školy do školy.
- Chtěli bychom poukázat na skutečnost, že jedna ze škol Ligy, která je navštěvována převážně romskými žáky, obdržela od Ligy lidských práv titul Férová škola. Nikdy by jej nemohla získat, pokud by platilo zjednodušující paradigma ČvT – škola, kterou navštěvují převážně žáci z romského etnika = špatná škola. Zakládající školy Ligy, ke kterým ZŠ Grafická patří, jsou v rámci vytváření inkluzivního vzdělávacího prostředí relativně daleko, nemyslíme si, že by ZŠ Grafická nespĺňovala přísná kritéria Ligy lidských práv v rámci certifikace Férová škola.
- Naprosto zásadní je, že ZŠ Grafická se jako jedné z mála v ČR daří přitahovat do školy děti z majoritní společnosti. Asi nám nikomu neuniklo, že za zachování „romské“ školy bojují „neromští“ rodiče, jejichž děti tuto školu navštěvují. Směrem k nižším ročníkům se mění i poměr majoritní a minoritních dětí ve prospěch dětí majoritních. Přirozená desegregace probíhá, což je naprosto unikátní.
- Relevantním argumentem je samozřejmě naplněnost školy. Zřizovatel je nositelem vzdělávací politiky v místě a je na něm, aby rozumně plánoval síť vzdělávacích zařízení s ohledem na předpokládaný demografický vývoj. Zrušit školu je ovšem jednodušší než školu založit. Máme za sebou hromadné rušení mateřských škol v minulých letech, jejichž kapacity nám nyní chybí. V případě ZŠ Grafická se navíc jedná o školu s přidanou hodnotou, je velmi dobře hodnocena ČŠI a realizuje inkluzivní model vzdělávání.
- Argumentace ČvT se opírá o názory, nápady a obecně přijaté představy, samozřejmě také o vybrané zahraniční a domácí studie, ty nesmí nikde chybět. Nás ve školách zajímají spíše použitelné modely vzdělávání žáků, příklady dobré praxe. ČvT žádný nenabízí. Rušení, popř. slučování škol máme v Brně za sebou. Asi v této souvislosti nikoho nepřekvapí, že se nám mnohem lépe spolupracuje se zahraničím (Slovensko, Rakousko).
- V prohlášení se na mnoha místech objevují útoky na školu a její zaměstnance. Nechceme si na podobný způsob komunikace a argumentace zvykat. Vzdělávání je jistě službou, kromě České školní inspekce hodnotí kvalitu vzdělávání rodič - svobodným rozhodnutím, kam své dítě přihlásí a samozřejmě zřizovatel, který má jistě zájem na tom, aby bylo v místě nabízeno kvalitní vzdělávání v dostatečné kapacitě. Máme zkušenost, že romské/proromské organizace svými zjednodušujícími kampaněmi a často i svou každodenní terénní prací školy poškozují. Vážíme si práce neziskového sektoru, pokud je cílený, koordinovaný se školami, plánovaný a existuje měřitelný výstup. Princip inkluze stojí a padá individualizací vzdělávací péče, zajímají nás vzdělávací potřeby každého jednoho žáka a systém aplikovaných podpůrných a

vyrovnávacích opatření. „Kolektivní“ řešení opřené o etnicitu klientů – zrušení školy - navrhované ČvT je pro nás nepřijatelné.

- Nelze-li nám opustit etnický princip ve vzdělávání a jediné řešení vidíme ve změně poměru procentuálního zastoupení minority a majority ve škole, pak zvažme opačný přístup, zkusme pomáhat překonávat předsudky majority, pomáhejme v práci vedoucí k naplňování etnicky segregovaných škol majoritními žáky. Na jiném místě jsme zmínili, že ZŠ Grafická svým programem majoritní rodiče přitahuje, čili spíše násobme síly školy pozitivní trpělivou prací, než abychom hledali jednoduchá, rychlá řešení. Pedagogičtí pracovníci v inkluzivní škole přivítají rádi jakékoli děti (tedy i děti neromské – vnímáte problém vágní diagnostiky vzdělávacích potřeb „neromské dítě“), otázkou je, zdali se srovnatelnou radostí budou minoritní děti přivítány i na školách, kam děti po zrušení ZŠ Grafická přejdou.

14.1.2013

Za Ligu komunitních škol:

ZŠ a MŠ Praha 5 - Smíchov, Grafická 13/1060

ZŠ a MŠ Brno, nám. 28. října 22

ZŠ a MŠ Brno, Křenová 21

ZŠ Praha 3, Havlíčkovo náměstí 10/300

ZŠ Ústí nad Labem - Předlice, Školní náměstí 100/5

ZŠ Most, Zlatnická 186